

MAŁE MUZEA. **MEMORANDUM**

postulaty i propozycje zmian przepisów i praw dotyczących tworzenia, organizacji i działalności muzeów oraz kolekcji prywatnych, społecznych, niepublicznych, nieformalnych

Prezentujemy postulaty i rekomendacje zebrane podczas spotkań z cyklu: Małe Muzea. Federacja, czyli diagnozy, debaty, warsztaty i dyskusje środowisk muzealnych i kolekcjonerskich prowadzonych w kilkudziesięciu miejscach w Polsce od 2022 roku.

Spotkania realizowaliśmy w formie badań bezpośrednich i online, warsztatowych działań digitalizacyjnych (pilotażowa Akcja – digitalizacja), spotkań animacyjnych (wędrownie wystawy i animacje muzealne) oraz serii seminariów (w 2022 - Nowa Sól, Skępe, Włocławek, w 2023 – Kowal, Szczecin, Wrocław, Ostróda, Kłodzko)

Zapraszamy do uważnej lektury i konsultacji podsumowań, zapraszamy do udzielenia rekomendacji, uwag, podpowiedzi, rozwiązań. Proponujemy równocześnie współpracę i zwracamy się z prośbą o wsparcie w rozwiązywaniu problemów i tworzenia możliwości działania korzystnych dla całego środowiska muzealników prywatnych, kolekcjonerów, pasjonatów w Polsce, jak i społeczeństwa obywatelskiego.

Wszystkie wnioski, postulaty, rekomendacje zebraliśmy w zestawienie zatytułowane: Małe Muzea. Memorandum, które równolegle opracowywane jest w obszarach i w zakresie praw i przepisów dotyczących: działalności muzeów, działalności kulturalnej, działalności pożytku publicznego i wolontariatu, wraz z odniesieniem do przepisów o działalności gospodarczej oraz aktywności społecznych i wspólnotowych.

Zapraszamy do współpracy
Fundacja Ari Ari

Muzea i kolekcje prywatne, społeczne, niepubliczne w Polsce to aktywności obywatelskie, kulturalne i społeczne pozostające marginalizowanymi, „niezauważanymi”, pomijanymi, wykluczonymi. Często określane jako „małe”, „nieznaczące”, nieformalne i to nie przez odbiorców, lokalne społeczności, środowiska twórców kultura, ale przede wszystkim przez samorządy, administrację państwową, grantodawców, instytucje kultury, instytucje społeczne i naukowe, organizacje pozarządowe.

W 2023 funkcjonowało w Polsce ponad 3500 aktywnych! podmiotów niepublicznego muzealnictwa i kolekcjonerstwa. Ilustracyjnie, tego typu działalności istnieją w każdym polskim powiecie (314 powiatów w 2023), prawie każdej polskiej gminie (2477 gmin w 2023). Zjawisko ich tworzenia zaczęło lawinowo narastać po 2005 roku. Choć samo w sobie nie jest nowe (znane od starożytności), to jednak przejęto w Polsce funkcje zarezerwowane wcześniej dla państwowych i samorządowych ośrodków kultury, szkół i oświaty, społecznych i lokalnych centrów aktywności obywatelskiej, a także mini-centrów przedsiębiorczości.

Prowadziliśmy jedno z pierwszych w Polsce badania tego zjawiska (2012-2019, 2022-2023, wnioski w raportach z serii: Muzea prywatne, kolekcje lokalne. Nowa przestrzeń kulturowa). Wyniki wskazują na kilkanaście rozmaitych aspektów działania, rozległego działania i paradoksalnie – „niezauważanie” przez środowiska administracyjne i kulturotwórcze rozmiarów i wpływu działania organizatorów tych miejsc. Prywatne i społeczne muzealnictwo (z szerokimi i licznymi działaniami edukacyjnymi, naukowymi, społecznymi, integracyjnymi) to ogromny, niedoszacowany obszar aktywności obywatelskiej.

Organizatorzy prywatnych muzeów w Polsce działają w trudnych warunkach prawnych, degradujących, jeśli nie wykluczających w praktyce prywatne działalności muzealnicze, kolekcjonerskie, czy archiwistyczne. Brakuje przejrzystych, sprawiedliwych przepisów w obszarze kultury. Widoczny jest ograniczony, utrudniony dostęp do grantów i dofinansowań. Powszechnie odnotowywana jest nikła, nieznaczna kooperacja z innymi podmiotami i instytucjami samorządowymi, publicznymi, jak i pozarządowymi.

Działalności muzealnicze i kolekcjonerskie (prywatne, społeczne, niepubliczne, nieformalne), pozostają w rozproszeniu, skutkującym brakiem reprezentacji podmiotowej, nierozpoznawalnością wśród innych sektorów kultury, edukacji, środowisk i instytucji naukowych, administracyjnych, obywatelskich (traktowane jako „zbyt małe” podmioty, nieformalne, sytuowane poza definicją podmiotową „muzeum”, samorządy - prowadzące swoje muzea publiczne i lokalną politykę „kulturalną”, ministerstwo kultury i instytuty państwowe- wykluczające muzea prywatne, najczęściej jako nieformalne aktywności albo firmy).

Pomimo tych przeciwieństw muzea prywatne i społeczne, izby pamięci, kolekcjonerzy i pasjonaci tworzą „mini-instytucje” kultury budujące całkowicie nowe, różnorodne oferty edukacyjne, kulturowe, turystyczne, społeczne i wspólnoto-twórcze. Równocześnie prowadzą rozbudowaną działalność obywatelską, zmieniając tradycyjnie pojęty „odgórny” wzorzec obywatelskiej aktywności „narzucany” przez samorządy, organizacje pozarządowe, ekspertów, czy instytucje państwowe. Skala zjawiska ma odzwierciedlenie w efektach pracy, od

dokumentowania i ochrony dziesiątków tysięcy artefaktów kulturowego dziedzictwa, zajęć dla dzieci i młodzieży, lokalnych społeczności, po aktywizację kulturową i ekonomiczną regionów. To prawdziwe centra społecznych, lokalnych aktywności obywatelskiej, „strażnicy pamięci” i dziedzictwa kulturowego oraz niezależnej przedsiębiorczości.

Diagnozy i dane z raportów (wybór 2013-2019):

Muzea prywatne, kolekcje lokalne:

www.ariari.org/raport-muzea-prywatne-kolekcje-lokalne

<https://ariari.org/male-muzea-województwa-kujawsko-pomorskiego-2018>

www.ariari.org/prywatne-podmioty-kultury-badania-na-mazowszu-2016-2/

www.muzeaprywatne.blogspot.com

www.ariari.org/pl/component/content/article/20-badania-i-diagnozy/11-muzea-prywatne-kolekcje-lokalne-2012.html?Itemid=156

www.archiwumwizualne.pl/projekt/muzea-prywatne

Postulujemy ułatwienia w działalności muzealniczej i kolekcjonerskiej - organizatorów i twórców prywatnych, społecznych, niepublicznych i nieformalnych muzeów, kolekcji, galerii, archiwów:

1. Nadanie muzeom prywatnym i społecznym statusu działalności pożytku publicznego.

* Wystarczy aby uznano ustalenia z 2007 r. Zalecenie CM/Rec(2007)14 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie statusu prawnego organizacji pozarządowych w Europie (Przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 10 października 2007 r. na 1006 posiedzeniu Zastępców Ministrów). Wówczas każda inicjatywa, czy to formalna, czy nieformalna będzie miała możliwość działania i status jak organizacja pozarządowa.

2. Ulgi podatkowe- poprawa ustawy w kwestii opodatkowania zarówno muzeów prywatnych, jak i państwowych.

* W przypadku muzeów ustawowych niepublicznych nie ma kwestii opodatkowania, ponieważ te muzea nie otrzymują NIP-ów, zatem nie funkcjonują w systemie podatkowym, ale z drugiej strony nie mogą generować przychodów.

3. Zwolnienie z obciążeń podatkowych (dochodowy podatek i od nieruchomości) dochód powinien być traktowany jak w stowarzyszeniach - na działalność statutową muzeum (jw. oraz w odniesieniu do podatku od nieruchomości jest „furtka” skorzystania z art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy o podatkach i opłatach lokalnych).

4. Nadanie muzeom prywatnym i społecznym numeru NIP (Numer Identyfikacji Podatkowej).

5. Objęcie zbiorów niepublicznych obowiązkiem wspierania przez instytucje i administracje samorządowe (powiatowe, gminne).

6. Stworzenie stanowiska koordynatora do spraw kultury społecznej, do którego zadań należałoby komunikowanie między strukturami państwowymi, samorządowymi a społecznymi.

7. Objęcie instytucji finansowanych ze środków publicznych obowiązkiem wspierania muzeów oraz kolekcji prywatnych i społecznych (m.in. muzea państwowe, samorządowe, instytucje ochrony zabytków, instytucje kultury), jako formy wsparcia i ochrony działalności muzealniczych i kolekcjonerskich, zarazem materialnego i niematerialnego dziedzictwa kultury.

8. Wygospodarowanie w budżecie centralnym, regionalnych, lokalnych specjalnych funduszy dla muzeów oraz kolekcji prywatnych i społecznych.

9. Dokonanie kontroli poprawności dokonania wpisu do rejestru REGON.

Wnosimy o podniesienie rangi i statusu społeczno-prawnego muzeów prywatnych i społecznych:

1. Zapobieganie wykluczeniu muzeów prywatnych i społecznych z lokalnej sfery publicznej. Stworzenie instytucji/stanowiska/ forum „do spraw” muzeów prywatnych i społecznych na poziomie administracji powiatowej lub gminnej.

2. Ustanowienie aktywności prywatnych, społecznych, niepublicznych kolekcjonerów i muzealników statusem działalności kulturalnej, edukacyjnej, ochrony dziedzictwa kulturowego przez jednostki samorządów lokalnych.

3. Obligatoryjne zamieszczanie informacji o muzeach prywatnych i społecznych na stronach samorządowych, administracji lokalnej.

3. Udostępnianie przestrzeni instytucji publicznych dla działań prywatnych, społecznych, niepublicznych działalności muzealnych i kolekcjonerskich.
4. Włączenie muzeów prywatnych i społecznych w strategię rozwoju lokalnego, regionalnego, wojewódzkiego, ogólnopolskiego.
5. Edukacja administracji samorządowych (państwowych) w zakresie potencjału kulturotwórczego, edukacyjnego, ekonomicznego, turystycznego i społecznego muzeów prywatnych i społecznych.
6. Utworzenie stanowiska koordynatora do spraw dostępności na poziomie powiatowym lub gminnym, który mógłby służyć pomocą w kwestii udostępniania zbiorów osobom z niepełnosprawnościami.

REKOMENDACJE DLA PAŃSTWA, SAMORZĄDÓW, MUZEALNIKÓW

/ dr Wiesław A. Skrobot

Rekomendacje dla państwa (regulacyjne):

1. Uwzględnienie muzealnictwa społecznego w regulacjach znowelizowanych ustaw o muzeach oraz ochronie i opiece nad zabytkami, jak też w ustawach o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz o pożytku publicznym i wolontariacie.
2. Aktywowanie i wdrożenie w życie horyzontalnej międzyresortowej Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego z 2011 roku.
3. Zbudowanie i wdrożenie rządowego programu nawiązującego do programu z 1999 roku „Świadome kształtowanie krajobrazu i ochrona krajobrazu historycznego”;

Rekomendacje dla samorządów:

1. Planowa, strategiczna współpraca z organizatorami społecznych kolekcji jako twórcami przemysłów kreatywnych, służących rozwojowi lokalnych potencjałów społeczno-gospodarczych.
2. Uwzględnianie muzeów społecznych, kolekcjonerów i regionalistów jako partnerów w budowaniu strategii i programów rozwoju gminy.
3. Wspieranie przez JST (Jednostki Samorządu Terytorialnego), także finansowe, utrzymania i rozwoju muzeów społecznych.
4. Oddawanie regionalistom w zarząd/użyczenie (na koszt JST) obiektów gminnych do celów edukacyjno-ekspozycyjnych – w formule resursy lub UrbanLabu.

Rekomendacje dla muzeów społecznych, kolekcjonerów i miłośników dziedzictwa:

1. Wzmacnianie swojej pozycji w otoczeniu lokalnym poprzez wychodzenie z inicjatywami do społeczności lokalnych, poza ścisły krąg miłośników, budowanie strategii włączania się w życie społeczne mieszkańców i samorządu.
2. Wnioskowanie do organów uchwałodawczych i wykonawczych gminy o uwzględnianie aktywności muzeów społecznych, kolekcjonerów i regionalistów w budowaniu strategii rozwojowych.
3. Sieciowanie aktywności w swojej miejscowości i między miejscowościami, w których istnieją potencjały i potrzeby zajmowania się dziedzictwem, organizowanie wspólnych przedsięwzięć.
4. Nawiązywanie współpracy z partnerami zagranicznymi, w celu poszukiwania innowacyjnych formuł działania.
5. Przygotowanie wspólnego komunikatu do wszystkich szczebli JST (gminy, powiaty, urząd marszałkowski) przez muzea społeczne, NGO / organizację pozarządowe, kolekcjonerów i regionalistów w pilnej sprawie organizacji konferencji regionalnej o roboczym tytule „Muzea społeczne motorem rozwoju regionalnego”.

PROBLEMY Z PRAWEM. REKOMENDACJE

/ Paweł Zaniewski

/ Prezes Stowarzyszenia Polskich Muzealników Prywatnych, Prezes fundacji EKSPONAT. Dyrektor Muzeum Oręża i Techniki Użytkowej w Kobyłce, Wiceprezes Zarządu Polskiego Stowarzyszenia Rzecznawców Uzbrojenia, Przewodniczący Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia Klub Miłośników Dawnych Militariów Polskich

Na wstępie należy wskazać, iż sferę kolekcjonersko-muzealną w Polsce regulują dwie podstawowe ustawy, tj. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) oraz Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2020 r. poz. 902), jak również pośrednio ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. Ponadto duży wpływ na warunki gromadzenia oraz posiadania zabytków mają ustawy: kodeks cywilny, ustawa o rzeczach znalezionych, ustawa o restytucji narodowych dóbr kultury, ustawa o IPN, kodeks karny, czy też ustawa o grobach i cmentarzach wojennych.

W ustawie o muzeach nie ma jednoznacznego stwierdzenia, że muzeum prywatne ma zdolność prawną, ale nie ma też stwierdzenia, iż takiej nie posiada. Jednakże wg interpretacji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej a nawet Biura Rzecznika Praw Obywatelskich muzeum prywatne założone przez osoby fizyczne takiej zdolności nie posiada, a w przypadku muzeów założonych przez podmioty społeczne starano się „przyjąć” formę prawną założyciela. Nowelizacja ustawy o muzeach sprzed lat 10 wprowadziła w tym zakresie ujednoczenie i w konsekwencji muzea założone jako oddzielne od założycieli „były” nie są podmiotami prawa. To znaczy, iż nie posiadają osobowości prawnej, zdolności do czynności prawnych oraz zdolności prawnej. Jest to sprzeczne z zapisem ustawy o muzeach, która w art. 1 stwierdza: „Muzeum jest jednostką organizacyjną (...)”. Ten zapis ustawodawcy narzuca postrzeganie muzeum jako podmiotu kultury, a nie przedmiotu działalności kulturalnej. Ponadto w ustawie o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej w art. 2 zapisano: „Formami organizacyjnymi działalności kulturalnej są w szczególności: (...) muzea, ...”. Zatem muzea są podmiotem zorganizowanym (posiadają formę organizacyjną). Jednakże interpretacja tych zapisów ustawowych przyjęta przez urzędników ministerialnych jest inna.

W konsekwencji muzea prywatne nie mogą starać się o dofinansowanie publiczne. Ale z drugiej strony ta interpretacja wyłącza muzea prywatne z obowiązku rozliczania się z urzędami skarbowymi. Czym zatem jest muzeum prywatne założone przez osobę fizyczną? Czy podlega prawu podatkowemu i na jakich zasadach? Ta kwestia czeka jeszcze na rozwiązanie.

Urzędnicy Ministerstwa Kultury jak również Ministerstwa Pracy idą w swych twierdzeniach jeszcze dalej. Wg nich muzeum prywatne nie jest jednostką organizacyjną a wyłącznie tworem nieskodyfikowanym. Ale ustawa o muzeach stwierdza, iż muzeum, niezależnie od formy prawnej założyciela, jest jednostką organizacyjną. Jednak interpretacja urzędnicza mówi coś innego: jednostką organizacyjną jest twór posiadający majątek i osobowość prawną, już nie zdolność prawną, tę najogólniej i najprościej rozumianą zdolność do samostanowienia. Taką też interpretację przyjęto w noweli ustawy o wolontariacie z 2010 roku, wprowadzając szczególną definicję organizacji pozarządowej. Wyłączyło to wszystkie muzea nieposiadające osobowości prawnej z możliwości korzystania ze środków publicznych przy jednoczesnym nałożeniu publicznych obowiązków. To jest

jaskrawe łamanie równości zagwarantowanej w konstytucji. Szczególnie, iż w 2007 roku Polska podpisała Zalecenie Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie statusu prawnego organizacji pozarządowych w Europie, które stwierdza, że każda forma działalności niezwiązana z sektorem finansów publicznych jest działalnością pozarządową oraz nie jest ważną formą organizacyjną takiego podmiotu. Państwo Polskie przegrało o to proces w Trybunale Europejskim jednakże nadal polskie urzędy łamią prawo Unii Europejskiej, której Polska jest członkiem i nie przyjęła opcji narodowych umożliwiających stosowanie szczególnych praw niezwiązanych z prawem wspólnotowym. Mówi o tym ratyfikowany przez Polskę w 2007 roku Traktat Lizboński. Wg traktatu prawo Unii Europejskiej stoi ponad prawem Polski. Jednak nie dla urzędników.

Muzeum jest traktowane w Polsce jako najwyższa forma kolekcjonerstwa. Jednakże prowadzenie muzeum nie jest traktowane jako prestiżowa działalność kulturalna.

Problem uznawania wiarygodności dokumentacji muzealnej

Przedmioty wpisane do inwentarza muzeum nie podlegają wpisowi do ewidencji i rejestru zabytków ruchomych, gdyż wpis do inwentarza muzeum uważa się za równoznaczny z wpisem do rejestru zabytków. Niestety zdarza się, że organa ścigania nie respektują wiarygodności dokumentacji muzealnej.

Problem niejasnego nazewnictwa użytego w ustawie o muzeach

Wg ustawy muzealia są własnością założyciela. A co w przypadku, kiedy założyciel odsprzeda muzeum, lub muzeum przejmie spadkobierca? W kodeksie cywilnym nie ma zdefiniowanego prawa własności innego niż właściciela. Kim jest założyciel? Założyciel, czyli pierwsza osoba, która założyła muzeum, odsprzedaje muzeum i nadal jest(?) jego właścicielem gdyż założycielem jest wyłącznie osoba, która powołała muzeum do istnienia. Każda inna osoba może być właścicielem. Nierozróżnianie przez urzędników różnicy pomiędzy znaczeniem słów „założyciel” i „właściciel” jest zastanawiające.

Problem nadzoru ministerialnego

Zgodnie z ustawą o muzeach nadzór nad muzeum sprawuje minister. Ale minister nie ponosi kosztów działalności, nie ma mocy decyzyjnej, nie uczestniczy w zarządzaniu. Jaki charakter ma ten nadzór publiczny? Wyłącznie kontrolny. Muzea prywatne są zobowiązane do stosowania zapisów ustaw i rozporządzeń dotyczących działalności na równi z muzeami państwowymi i samorządowymi. Muzea prywatne posiadają majątek prywatny a muzea państwowe i samorządowe publiczny. Na kogo zatem spada większa odpowiedzialność za powierzone zbiory? Jeżeli na sektor prywatny nakłada się obowiązki równe z obowiązkami sektora publicznego, to równocześnie należy nadać takie same uprawnienia. Państwo jako byt nadzorczy nie może wyłącznie wymagać.

Problem złej interpretacji ustawy o wolontariacie

Czym jest jednostka organizacyjna? Ustawa o muzeach stwierdza, iż muzeum, niezależnie od formy prawnej założyciela, jest jednostką organizacyjną. Ale interpretacja urzędnicza mówi coś innego: jednostką organizacyjną jest twór posiadający majątek i osobowość prawną. Taką też interpretację przyjęto w noweli ustawy o wolontariacie z 2010 roku, wprowadzając szczególną definicję organizacji pozarządowej. Wyłączyło to wszystkie muzea niepaństwowe i niesamorządowe z możliwości korzystania ze środków publicznych przy jednoczesnym nałożeniu publicznych obowiązków. To jest jaskrawe łamanie równości zagwarantowanej w konstytucji. Szczególnie, iż w 2007 roku Polska podpisała Zalecenie CM/Rec(2007)14

Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie statusu prawnego organizacji pozarządowych w Europie (Przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 10 października 2007 r. na 1006. posiedzeniu Zastępców Ministrów), które stwierdza, że każda forma działalności w sferze pożytku publicznego oraz niezwiązana z sektorem finansów publicznych jest działalnością pozarządową oraz nie jest ważną formą organizacyjną takiego podmiotu. Państwo Polskie przegrało o to proces w Trybunale Europejskim jednakże nadal polskie urzędy łamią prawo Unii Europejskiej, której Polska jest członkiem i nie przyjęła opcji narodowych umożliwiających stosowanie szczególnych praw niezwiązanych z prawem wspólnotowym.

Funkcjonowanie muzeów regulują dwie ustawy. Ustawa o muzeach (Dz. U. z 1997, Nr 5 poz. 24 z późn. zm.) oraz Ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2001, Nr 13 poz. 123 z późn. zm.). Dodatkowo można wspomagać się zapisami Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003, Nr 96 poz. 873 z późn. zm.). W odniesieniu do jednostek muzealnych ważniejszą jest ustawa o muzeach jako *lex specialis derogat legi generali*. To na jej mocy muzea są zakładane. Jedynie sprawy nieuregulowane przez ustawę o muzeach reguluje ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. To oznacza, że ustawa o muzeach ma pierwszeństwo a ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej jest przepisem dodatkowym. W swym brzmieniu Art. 1 Ustawy o muzeach stwierdza cit.: „Muzeum jest jednostką organizacyjną, nienastawioną na osiągnięcie zysku, (...)” Ustawodawca wyraził wolę powołania podmiotu prawa w postaci muzealnych jednostek organizacyjnych, więc karygodne jest interpretowanie tego zapisu niezgodnie z wolą ustawodawcy. Ustawodawca nie uznał „muzeów” za „działalność muzealną założycieli”. Ustawodawca jasno stwierdził: „muzeum jest jednostką organizacyjną”.

Ustawodawca precyzyjnie oddziela osobę założyciela od podmiotu będącego muzeum jako samodzielnej jednostki organizacyjnej. Ustawa o muzeach w połączeniu z ustawą o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej reguluje jedynie osobowość prawną jednostek muzealnych będących instytucjami kultury. Osobowość prawną nabywają, z mocy tych ustaw, jedynie muzea państwowe i samorządowe. Pozostałe muzea są jednostkami nieposiadającymi osobowości prawnej. O takim podmiocie prawa mówi art. 331 k.c., dodany przez nowelizację kodeksu cywilnego z 2003 r. (Ustawa z dn. 14.02.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 49/2003 poz. 408). Po art. 33, który stwierdza, że osobami prawnymi są Skarb Państwa i jednostki organizacyjne, którym przepisy szczególne przyznają osobowość prawną, dodano zapis o następującej treści: „§1 Do jednostek organizacyjnych nie będących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, stosuje się odpowiednio przepisy o osobach prawnych. §2 Jeżeli przepis odrębny nie stanowi inaczej, za zobowiązania jednostki, o której mowa w § 1, odpowiedzialność subsydiarną ponoszą jej członkowie; odpowiedzialność ta powstaje z chwilą, gdy jednostka organizacyjna stała się niewypłacalna”. Ponadto uważa się, że przyznanie zdolności prawnej może nastąpić w dowolny sposób i nie jest wymagane posłużenie się jakimś określonym zwrotem, nie jest konieczne użycie terminu „zdolność prawna”.

Art. 1 ustawy o muzeach oraz Art. 3 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie są zbieżne. Nie można utożsamiać organizacji pozarządowych jedynie z fundacjami i stowarzyszeniami, ponieważ zapis Art. 3 ust. 2 stwierdza bardzo jasno cit.: „Organizacjami pozarządowymi są, niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, i niedziałające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne lub jednostki nieposiadające

osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia, z zastrzeżeniem ust. 4". Użyte przez Ustawodawcę stwierdzenie „w tym” wskazuje, iż fundacje i stowarzyszenia są jednymi z wielu podmiotów (jednostek organizacyjnych) otwartego katalogu organizacji pozarządowych.

Jest oczywiste, że jednostka organizacyjna jaką jest muzeum utworzone przez osobę fizyczną nie jest jednostką sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy z dnia 30 czerwca 2005r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249, poz. 2104 ze zm.).

Powyższe oznacza, że muzeum utworzone przez osobę fizyczną, spełnia wszystkie kryteria jakie winna spełniać jednostka nieposiadająca osobowości prawnej, by zostać uznana za jednostkę pozarządową zgodnie z przepisami art. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873 ze zm.), której celem statutowym jest działalność społecznie użyteczna mieszcząca się w sferze zadań publicznych wymienionych w art. 4 tej ustawy.

W polskim systemie prawnym funkcjonują trzy stopnie określające zakres uprawnień własnych podmiotów. Najprostszą formą jest zdolność prawna, następnie zdolność do czynności prawnych oraz osobowość prawna. Oczywistym jest, że posiadanie osobowości prawnej oznacza uzyskanie z „automatu” zdolności do czynności prawnych oraz zdolności prawnej. Posiadanie zdolności do czynności prawnych nie jest równoznaczne z osobowością prawną, ale z „automatu” posiadana jest zdolność prawna. Oraz posiadanie zdolności prawnej warunkuje możliwość wykonywania pewnych ograniczonych czynności prawnych.

Ustawa o wolontariacie stwierdza:

„Art. 3. 1. Działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w ustawie.

2. Organizacjami pozarządowymi są:

1) niebędące jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych lub przedsiębiorstwami, instytucjami badawczymi, bankami i spółkami prawa handlowego będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi,

2) niedziałające w celu osiągnięcia zysku:

– osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia, z zastrzeżeniem ust. 4.”.

Należy wreszcie prawidłowo interpretować przepisy.

Czym skutkuje nieprawidłowa interpretacja czym są niepubliczne jednostki muzealne? Niemożność starania się o wsparcie publiczne, niemożność uzyskania numeru NIP co skutkuje niemożnością sprzedaży biletów, a to powoduje niewpłacanie 8% podatku VAT od opłat za wstęp do muzeów. Ponadto niemożność skorzystania przez darczyńców i sponsorów z możliwości dokonywania odpisów podatkowych.

Poniżej wyroki sądowe wskazujące, iż muzea powinny być traktowane jak organizacje pozarządowe nieposiadające osobowości prawnej. Ale posiadające zdolność prawną.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 12 kwietnia 2000 r.

V SA 1935/99

Palestra 2000/7-8 str. 248

Treść art. 29 kpa nie powinna być interpretowana w taki sposób, że spółka cywilna nie może być stroną postępowania administracyjnego. Oznacza to, że także jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, a takimi są spółki cywilne, mogą być stronami postępowania administracyjnego, jeżeli przepisy szczególne przyznają im taki status.

Orzeczenie zostało powołane w sprawach:

OPK 19/2001

Postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego - Ośrodek Zamiejscowy w Gdańsku z dnia 6 sierpnia 1999 r.

I SA/Gd 2860/98

Zgodnie z art. 30 § 1 i 3 kpa w związku z art. 59 ustawy z dnia 11 maja 1995 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym (Dz. U. 1995 r. Nr 74 poz. 368 z późn. zm.) zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych stron ocenia się według przepisów prawa cywilnego, o ile przepisy szczególne nie stanowią inaczej, przy czym strony nie będące osobami fizycznymi działają przez swych ustawowych lub statutowych przedstawicieli.

Uchwała Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 13 stycznia 2006 r.

III CZP 122/2005

LexPolonica nr 397270

Biuletyn Sądu Najwyższego 2006/1

Monitor Prawniczy 2007/13 str. 748

OSNC 2006/12 poz. 200

Palestra 2006/1-2 str. 231

Rzeczpospolita 2006/13 str. C3

Wokanda 2006/2 str. 8

www.sn.pl

Spółka akcyjna, prowadząca działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. 2003 r. Nr 96 poz. 873) i nie działająca w celu osiągnięcia zysku, może nabyć status organizacji pożytku publicznego.

Orzeczenie zostało powołane w sprawach:

1401/BP-I/4230Z-136/06/ICCh

W uzasadnieniu czytamy, między innymi:

„Trzeba jednak wskazać, że dla wykładni art. 3 ust. 2 UDPPiW nie ma decydującego znaczenia fakt, że w ustawie o KRS podlegające wpisowi do rejestru przedsiębiorców spółki traktowane są jak przedsiębiorcy. Powołany przepis art. 3 ust. 2 UDPPiW nie odwołuje się do pojęcia przedsiębiorcy, a niezależnie od tego - przedsiębiorca w rozumieniu ustawy o KRS nie musi prowadzić działalności gospodarczej w rozumieniu art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. 2004 r. Nr 173 poz. 1807 ze zm.), to jest działalności wytwórczej, budowlanej, handlowej,

usługowej oraz poszukiwania, rozpoznawania i wydobywania kopalin ze złóż, a także działalności zawodowej, wykonywanych w sposób zorganizowany i ciągły, nie musi być też przedsiębiorcą w rozumieniu art. 43[1] kc. Z punktu widzenia wykładni art. 3 ust. 2 UDPPiW istotne znaczenie ma natomiast to, czy spółka działa w celu osiągnięcia zysku. „

„Gramatyczna wykładnia art. 3 ust. 2 ustawy przemawia za wnioskiem, że spółka akcyjna, która nie działa w celu osiągnięcia zysku, jest organizacją pozarządową. Wniosek ten potwierdza brzmienie ust. 4 art. 3, który generalnie nie wyłącza spółek akcyjnych z zakresu ustawy. Potwierdzeniem takiego rozumienia omawianego przepisu są przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2000 r. w sprawie szczegółowego sposobu prowadzenia rejestrów wchodzących w skład Krajowego Rejestru Sądowego oraz szczegółowej treści wpisów w tych rejestrach (Dz. U. 2000 r. Nr 117 poz. 1237 ze zm.), wprowadzone już po wejściu w życie zasadniczej części przepisów UDPPiW. Zgodnie z § 50 pkt 1 lit. f rozporządzenia, w dziale pierwszym rejestru przedsiębiorców dla spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjnej wpisuje się informację, czy podmiot posiada status organizacji pożytku publicznego. Wzmiankę o działalności pożytku publicznego i jej przedmiocie wpisuje się na podstawie § 54 pkt 2 lit. d oraz § 54 pkt 4 rozporządzenia.”

„Trzeba też wskazać, że takie rozwiązanie przyjęte jest w wielu obcych systemach prawnych (np. Australia, Węgry, Izrael, Niemcy), a w definicjach organizacji pozarządowych zawartych w międzynarodowych opracowaniach dotyczących trzeciego sektora, jako decydujące kryterium przyjmuje się prowadzenie działalności niezarobkowej, natomiast prawna forma prowadzenia działalności jest obojętna.”

Również Pismo Ministerstwa Finansów - Zastępcy Dyrektora Departamentu Podatków Bezpośrednich z dnia 15 kwietnia 2004 r. znak PB3/8214-108/WK/04 powołuje się na wykładnię przepisu art. 18 ust. 1 pkt 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, z którego wynika, że aby można było dokonać odliczenia od dochodu, to darowizna musi spełniać dwie kumulatywne przesłanki. Powinna być przekazana na cele określone w art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a obdarowanym musi być organizacja określona w art. 3 ust. 2 i 3 tej ustawy prowadząca działalność pożytku publicznego w sferze zadań publicznych, tj. organizacja pozarządowa (osoba prawna i jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, nienależąca do sektora finansów publicznych i niedziałająca w celu osiągnięcia zysku). Jednocześnie, jak informuje Zastępca Dyrektora Departamentu Podatków Bezpośrednich, skorzystanie z możliwości odliczenia przekazanych darowizn od dochodu nie jest uzależnione od posiadania przez obdarowanego (np. organizację pozarządową) statusu organizacji pożytku publicznego.

Opracowanie rekomendacji prawnych do projektu „memorandum” dla administracji państwowej powinno być dokonane przez zespół, którego członkowie specjalizują się w zagadnieniach prawnych oraz organizacyjnych jednostek muzealnych.

Wzorem prawidłowej opieki państwa nad zbiorami prywatnymi jest zamieszczona poniżej ustawa przedwojennej Polski.

USTAWA

z dnia 28 marca 1933 r.

o opiece nad muzeami publicznymi.

Na mocy art. 44 Konstytucji ogłaszam ustawę następującej treści:

Art. 1.

Muzeami publicznymi w rozumieniu ustawy niniejszej są wszelkie zbiory z zakresu sztuki, kultury i przyrody z wyłączeniem bibliotek, zorganizowane pod kątem widzenia wartości naukowej, artystycznej lub pamiątkowej, będące własnością:

a)

Państwa,

b)

samorządów oraz innych instytucji i korporacji publiczno - prawnych,

c)

stowarzyszeń i osób prywatnych, o ile te zbiory są udostępnione dla publiczności.

Art. 2.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego sprawuje nad muzeami publicznymi opiekę i nadzór w zakresie naukowym, artystycznym, technicznym i organizacyjnym, udziela zezwoleń na założenie muzeów publicznych, wymienionych w art. 1 lit. a) i b), oraz zatwierdza ich statuty.

Art. 3.

Tworzy się przy Ministrze Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Państwowa Rada Muzealna, która jest organem doradczym i opiniodawczym w zakresie opieki i nadzoru nad muzeami publicznymi; organizację i zakres działania Państwowej Rady Muzealnej określa rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 4.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może rozciągnąć opiekę i nadzór w zakresie, ustalonym w art. 2, również na inne muzea, oprócz wymienionych w art. 1, na wniosek ich właścicieli.

Art. 5.

Postanowienia ustawy niniejszej nie mają zastosowania do Muzeum Wojska i Wielkopolskiego Muzeum Wojska, nad którymi opiekę i nadzór sprawuje wyłącznie Minister Spraw Wojskowych.

Art. 6.

Wykonanie niniejszej ustawy, a w szczególności określenie - w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami - sposobu wykonywania nadzoru nad muzeami publicznymi porucza się Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 7.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie piętnastego dnia po dniu ogłoszenia.

Źródło: www.prawo.pl/akty/dz-u-1933-32-279,16777991.html, dostęp: 25.01.2024.